Kodune (nutikas) keelespaa ehk kuidas nutiseadmed laste keeleomandamise protsessi rikastavad

Merje Miliste /Natalja Zagura
Tartu Ülikooli maailma keelte ja kultuuride instituut

1. Sissejuhatus

Tehnoloogia areng on sageli teed rajanud muutustele võõrkeeleõppe vallas: heliplaadi leiutamine toetas audiolingvaalse meetodi sündi, keelelabor sai võimalikuks tänu magnetofonile ja mikrofonile, audiovisuaalse meetodi puhul kombineeriti nii helikandjaid kui ka diaprojektori abil näidatud pilti (Neuner/Hunfeld 1993: 65). Värviteler ja välismaiste kommertskanalite levik SAT-TV kaudu pärast raudse eesriide langemist pani aluse telekalaste põlvkonnale, kes omandas suhtlusoskuse võõrkeeles peamiselt multikaid vaadates (Feldmann 2013). 21. sajandi kiire traadita internet, uute meediaformaatide teke ning taskukohased nutiseadmed võimaldavad vanematel soovi korral oma kodust teha väikelastele **nutika keelespaa.**

2. Meediamaastiku muutumine

Väike- ja eelkooliealistele lastele loodud telesaadete mõju võõrkeele /L2 omandamise protsessis on suhteliselt vähe uuritud, kuid varasemad uuringud (Linebarger 2001, Fisch 2004, Kirch 2009) kinnitavad, et eelkooliealistele lastele mõeldud haridusliku sisuga telesaated (nt, *Die Sendung mit dem Elefanten* (WDR), *Dora the Explorer* (NICK Jr,) *Something Special* (BBC) toetavad keele arengut, sõltumata sellest, kas tegemist on laste L1 või L2-ga (Holler/Reiter 2010: 41). Samuti on varasemalt välja toodud, et väikelapsed õpivad keelt mängeldes, kui see toimub nende jaoks tähendusrikkas kontekstis. Teles on selleks narratiivsed formaadid (Kirch 2008: 45).

Võrreldes televiisorit nutiseadmetega, väidab neuroteadlane Jaan Aru (2022: 85), et nutiseadmed pole „mitte väike samm televiisorist edasi, vaid hoopis teine maailm," kuna nutiseadmerakendused suudavad otse aktiveerida aju motivatsioonisüsteemi (Aru 2022: 28). Moodsad multikad, mängud ja sotsiaalmeedia olevat loodud nii, et nad tähelepanu haaraks ja hoiaks. „Nutiseadme programmid kasutavad ära seda, et aju otsib uudsust, kuid meelistab tegevusi, kus uudsuse saamiseks peab võimalikult vähe pingutama. /.../ Seetõttu ongi maailma parima uudsuse ja kulu vahekorraga tegevus nutiseadmes ringiklõpsimine. Nutiseadmest on võimalik igal ajal, igal pool ja vaid ühe pöidlaliigutusega uudsust ja mõnu saada." (Aru 2022: 52).

3. Juhtumianalüüs

Analüüsisime eestikeelsest telekata perest pärit eelkooliealiste laste, kes on inglise keelega kokku puutunud vaid nutimaailma vahendusel, vahekeelt (Selinker 1972) kahe video (Karola 5:4 ja Oskar 5:10) põhjal. Lisaks viisime vanematega läbi poolstruktureeritud standardiseerimata paariintervjuu, et uurida, mis roll on vanematel võõrkeele omandamisel nutiseadme abil. Intervjuu analüüsimisel kasutasime kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit.

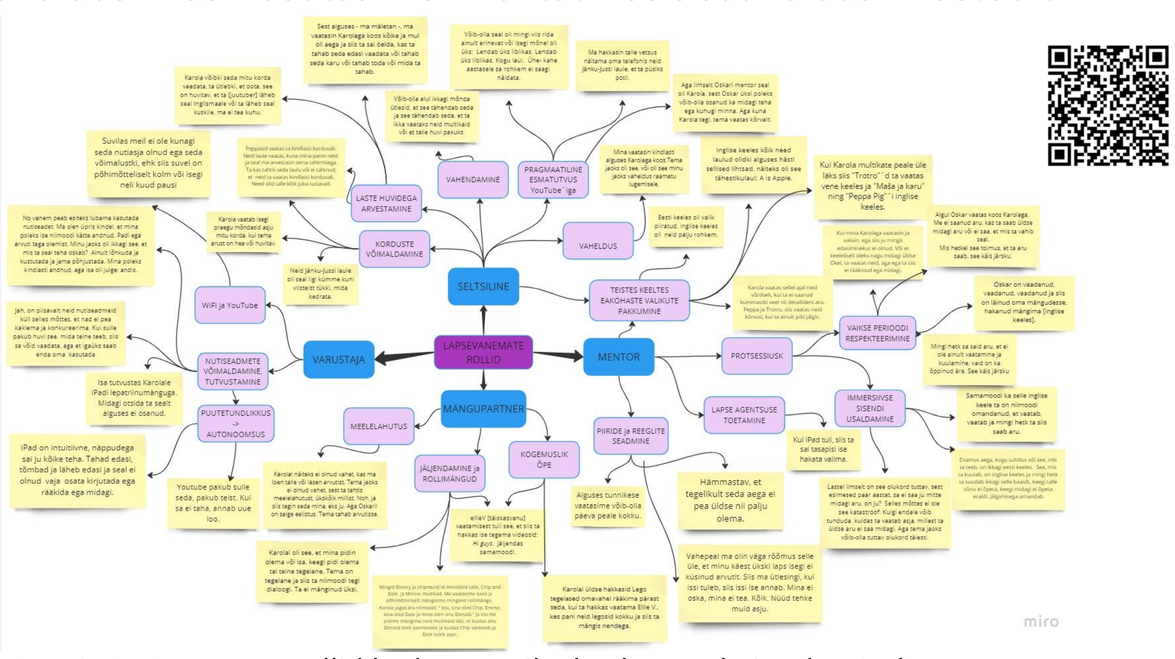

Joonis 1. Vanemate rollid koduse nutika keelespaa kujundamisel

4. Tulemused

Karola (5:4) YouTube´i video

Hi! Today I am going to play with my toys.
So, let's start it.
First, this bunny walked to kitten's house.
Then, when he opened the door, mommy comed too.
- Can I play with Katy?
- No, now Katy is asleep.
So, he was walking away.
And then he wake up and go to her house. He was asleep.
Then he said:
- Can I play with you?
- No, now I'm sleeping.
And then he go back to her house and fall asleep.
/.../
So, you can make the thing if you want.
And then subscribe to my channel if you want.
/.../
But, give thumbs up for the channel.
Bye-bye!

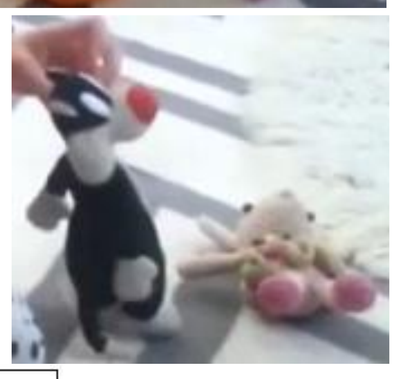

Hääldus ja intonatsioon on normikohased
Sõnavara eakohane
Väljendid ja fraasid (chunks of language); viisakusväljendid
Sidususvahendite kasutamine
***Liigüldistus**:lihtminevikus {ed} lõpp, kohati ka ebareeglipäraste verbide puhul (*comed)*
***Lihtsustamine**: Lihtoleviku ainsuse 3. pöördes puudub {s}*
***Lihtsustamine**: Kõigi tegelaste kohta asesõna he, kuid igal pool omastav omadussõna her (ei markeeri meessoost ja naissoost tegelasi – L1 mõju?)*
Kohati kasutusel ka kestvad ajad, süsteemi ei tundu veel olevat

„Nutiseade on nagu leitud võlukepp: kui suudad seda kontrollida ja kasutada, siis oled selle võrra võimsam, aga kui võlukepp on võimsam kui kasutaja, siis läheb võlukepi kasutajal halvasti" (Aru 2022: 119)

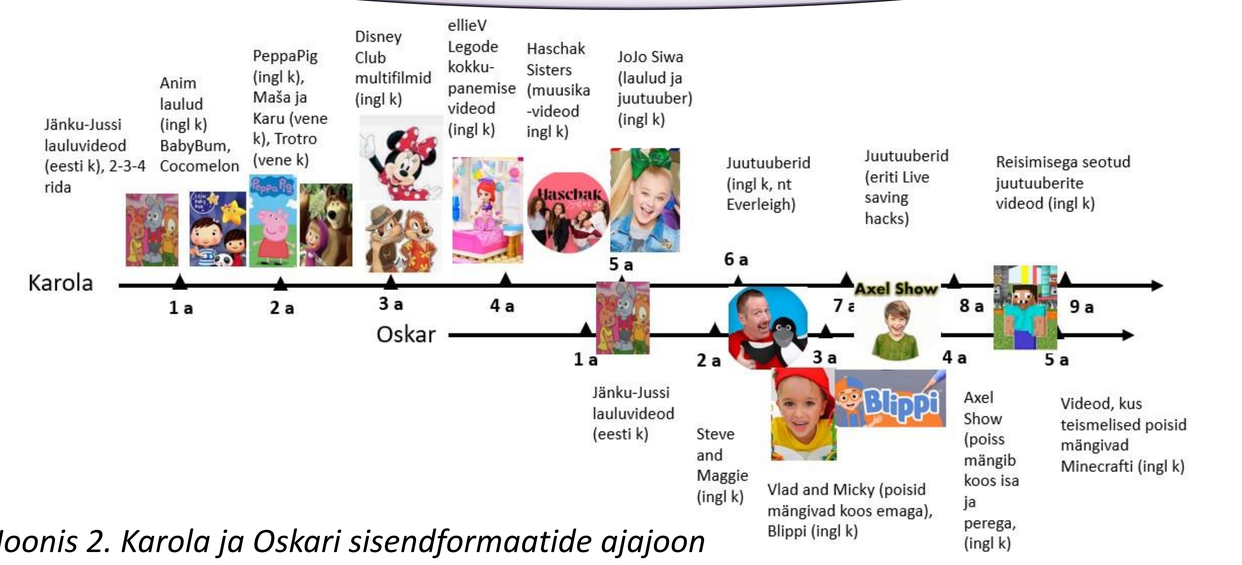

Joonis 2. Karola ja Oskari sisendformaatide ajajoon

5. Kokkuvõte

Kodune nutikas keelespaa võimaldab väikelastel lisaks meie kultuuriruumis tavapärasele lapsele suunatud kõnekogukonnale (Kõrgesaar/Kapanen 2016: 129) kogeda ka varianti, kus laps on keeleomandamise protsessis eelkõige pealtvaataja ja -kuulaja rollis, ent siiski agentsust omav aktiivselt tegutsev subjekt, kes valib meediast meelepärase dekodeeritava sisendi, st need olukorrad, mis tema jaoks pakuvad positiivseid emotsioone, on tähenduslikud ja huvipakkuvad. Seejuures saab iga laps turvaliselt areneda individuaalses tempos just talle sobiva pikkusega "vaikset perioodi" läbides. Kuna keelespaas sihtkeelsed vestluspartnerid puuduvad, avaldub produktiivne etapp esmalt rollimängudes: nt juutuubereid jäljendades (*kui Karola tegi neid Youtube'i videosid, siis mitte eesti keeles, vaid ta tegi seda järgi, mis ta oli näinud*) või mänguasjade omavahelises dialoogis: *Oskar võtab kaks asja, mängib üksinda. Üks tegelane ja teine tegelane, kes siis inglise keelt räägivad omavahel.* Lapsevanem on koduses keelespaas „protseduuridesse" aktiivselt kaasatud eri rollides.

20. rakenduslingvistika kevadkonverents 2023 /
20th Annual Conference of Applied Linguistics 2023
KEEL JA KEELEKASUTAJAD / LANGUAGE: THE USER IN FOCUS

Kasutatud kirjandus